De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE** van **De Heraut**, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 29 November 1891. N°. 727.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden *f* **1.20.** Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van **1** tot **6** regels **90** Cent; voor elken regel meer **15** Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen **10** Ct. per regel.

Wedergeboorte en Bekeering.

ZONDAGSAFDEELING XXXIII.

Hij zal met den Heiligen Geest vervuld worden, ook van zijn moeders lijf aan.
Luc 1 : 15b.

IV.

Er is maar *één weg* tot zaligheid; maar er is *tweeërlei manier* waarop God de Heere zijn uitverkorenen op dezen weg tot de zaligheid leidt. Prent u dit diep in; want zoo ge u dit niet helder en klaar voor oogen stelt, zult ge nooit den diepen zin onzer Gereformeerde belijdenis verstaan.

Er is maar één weg tot zaligheid. Hiermeê is uitgesproken, dat er maar één naam onder den hemel gegeven is, waardoor de menschen kunnen zalig worden, de naam van Christus Jezus. Dit volgt uit de stellige belijdenis, dat Adams schuld onzer aller erfschuld is, zoodat niemand, wie ook, ontvangen of geboren kan worden, dan onder die erfschuld, en tengevolge van die erfschuld, in onze zondige natuur, die den dood aan zich draagt. Niemand uit een vrouw geboren kan dus, ook al sterft hij als jong wicht, of zelfs daags na de geboorte, ooit uit zich zelf aan de verdoemenis ontkomen. Uit zich zelf kan hij de zaligheid noch begeeren, noch zien, noch grijpen. Ook voor het kind dat in de geboorte stikt, gaat dus de vaste regel door, dat het in zich zelf *verloren* is, dat het zijn ziel niet *kan* verlossen, dat het zijn rantsoen niet *kan* vinden. Al wat uit een vrouw geboren is, moet dus óf een Middelaar bezitten, óf het derft de zaligheid. Of men in de wieg gesmoord wordt of stokoud sterft, maakt hierin geen verschil hoegenaamd. Alleen in Christus is zaligheid, en wie niet wedergeboren wordt, en door die wedergeboorte uit den dood in het leven overgaat, *heeft* geen eeuwig leven en *kan* het nooit verwerven. Deze weg ter zaligheid, die door den Middelaar is ontsloten, en waar men alleen ten gevolge van wedergeboorte op komt, is dus in volstrekten zin voor allen dezelfde, en het doet er hierbij niets toe, of men wegsterft als jong kind of pas sterft als grijsaard.

Eén weg dus; maar langs dien éénen weg, laat God de Heere zijn uitverkorenen *op tweeërlei manier* in het Koninkrijk ingaan. Dit verschil hangt aan den leeftijd, waarop God de Heere zijn uitverkorenen uit dit leven wegroept. Gelijk men weet, sterft bijna de helft van de geboren personen zonder op deze wereld tot rijper bewustzijn gekomen te zijn; en is aan de andere helft de taak opgelegd, om meerdere jaren met bewustheid op deze aarde te blijven voortleven. Omstreeks 50 percent der geboren personen sterft vóór het bewustzijn in hen tot genoegzame klaarheid kwam; en de 50 overige percent sterft pas later, na tot genoegzaam helder bewustzijn gekomen te zijn. Neemt ge nu aan, dat er onder beide soorten van menschen een gelijk aantal uitverkorenen schuilt, zoo is er voor deze beide soorten maar één weg tot zaligheid; maar al naar gelang ze tot de eerste of tot de tweede soort behooren, laat God ze langs dezen éénen weg op geheel andere manier wandelen.

Om dit duidelijk te maken, stellen we voor de eerste soort als type een kind van *één jaar* en voor de tweede soort als type een man van *dertig jaar*. Een preciese indeeling is hier natuurlijk niet te maken. Een wonderkind als Bilderdijk begreep op zijn derde jaar reeds eens zooveel als onze meeste kinderen van tien of twaalf jaar. En ook zijn er personen van *dertig jaar*, die in de ontwikkeling van hun bewustzijn vaak door een knaap van twaalf jaar overtroffen worden. Zoo vloeien de grenzen uiteraard ineen, en zullen we ons wel wachten voor de poging, om beide soort menschen door een scherpe grens van het 7de of het 12de jaar van elkaar af te scheiden. Doch al kunnen we geen vaste grenzen trekken, toch is het voor elk lezer volkomen duidelijk, dat een kind in de wieg heel iets anders is, dan een man die zelfstandig in de wereld optreedt. Staat het nu vast, dat God de Heere onder die kleine kinderen zoowel als onder die volwassenen zijn uitverkorenen heeft; en leert de dagelijksche ervaring, dat God de Heere zoowel jonge kinderen als volwassen personen uit dit leven wegneemt, dan spreekt het vanzelf, dat God de Heere *anders* handelen moet met zijn uitverkorenen, die zoo jong wegsterven, en *anders* met zijn uitverkorenen, die opgroeien tot volwassen leeftijd.

——

De wijze nu waarop God de Heere de geheel volwassen personen ter zaligheid leidt, is de meest bekende. In zulke personen werkt Hij te zijner tijd de wedergeboorte. Hij laat hun het Woord prediken. Aan die uiterlijke roeping voegt Hij te zijner tijd door den Heiligen Geest de innerlijke roeping toe. Zoo brengt Hij ze uit tot geloof en bekeering. En zijn ze bekeerd, dan vervormt Hij ze naar het evenbeeld zijns Zoons, als van heerlijkheid tot heerlijkheid; ten deele reeds vóór hun sterven, maar vooral door de afsnijding van het lichaam der zonde in den dood, om ze alzoo in zijn zaligheid op te nemen.

Maar minder bekend is de wijze, waarop God de Heere met die andere soort uitverkorenen handelt, die Hij vroegtijdig uit dit leven wegneemt. Deze kunnen het Woord niet lezen en niet hooren, en sterven dus weg zonder dat er ooit een uitwendige roeping tot hen kwam. Ze gaan dus heen zonder ooit tot dadelijk geloof gekomen te zijn, en van bekeering is bij hen geen de minste sprake. En toch gaan ze, zoo ze uitverkoren zijn, bij hun vroegtijdig sterven den hemel binnen en worden evenals de anderen der zaligheid deelachtig. Hieruit blijkt dus, dat God de Heere *een andere leiding* met de jong stervenden volgt dan met de later stervenden, en dat al wat in de Heilige Schrift voor de later stervenden als eisch gesteld wordt, voor hen *niet* geldt. Hun is *niet* gepredikt. Dus hebben ze ook niet *gehoord*. Dientengevolge is er van een feitelijk geloof bij hen geen sprake geweest. Ze konden zich niet bekeeren voor hun sterven. En toch gaan ze de eeuwige zaligheid in.

Aan beide soorten van uitverkorenen is dus *gemeen*, dat ze onder eenzelfde *schuld* en in eenzelfden *dood* liggen, en gemeen ook aan beiden dat hun schuld door eenzelfde *offerande* verzoend is, en dat ze door eenzelfde *wedergeboorte* uit den dood in het leven zijn overgezet. Maar de wijze waarop ze uit hun Wedergeboorte tot de kennisse van den eenigen waarachtigen God en van zijnen Zoon Jezus Christus geraken, en alzoo het *eeuwige* leven ontvangen is voor beiden geheel verschillend. De later stervenden verkrijgen die kennisse van den „eenigen waarachtigen God en van zijnen Zoon Jezus Christus" *door het Woord*; maar de jong stervenden komen met dat Woord zelfs nimmer in aanraking. Een uitverkorene die als kind van drie maanden wegsterft, sterft weg zonder te weten dat er een Woord Gods ook maar bestaat. Voor al zulke uitverkorenen moet de Heere zich dus een heel andere wijze hebben voorbehouden, om hen tot de zaligheid te leiden. De kennisse van hun Middelaar moet hun op geheel andere manier worden aangebracht. En waar de heilige apostel de tegenstelling maakt, dat we hier wandelen door *geloof*, maar eens wandelen zullen door *aanschouwen*, hebben onze oude godgeleerden het vermoeden geuit, dat God Heere deze jong stervende uitverkorenen *per visionem*, d. i. door onmiddellijke aanschouwing, het heil van den Middelaar kennen leert.

Wij voor ons wenschen ons op dit punt niet in ijdele gissingen te verdiepen. Er is ons toch omtrent de wijze waarop God de Heere deze jong stervenden ter zaligheid leidt, volstrekt niets geopenbaard; en wat ons niet geopenbaard is, kan voor ons in geestelijke aangelegenheden geen voorwerp van kennis zijn. Al wat we weten, en zeker weten is: 1°. dat er zeer velen jong sterven; bijna de helft van de geborenen; 2°. dat er ook onder deze jongstervenden uitverkorenen zijn; 3°. dat ook deze jongstervende uitverkorenen alleen door Christus zalig kunnen worden, en vóór hun sterven wedergeboren moeten zijn; en 4°. dat ze vóór hun sterven geen prediking des Woords vernemen, en dus niet door het Woord *geroepen* zijn, noch ook vóór hun sterven tot bekeering konden komen. Voorts geven wij onze kinderen, die alzoo vroeg van ons worden weggenomen, getroost en in stil geloof den Heere over. Hij zal het wel maken. Maar ons is de wijze waarop Hij zulke jonge wichtjes ter zaligheid leidt een volkomene verborgenheid. We weten er [illegible] niets van. Zien wij slechts toe, dat we ook zulke jonge wichtjes als dood in de zonde beschouwen; dat we van Gods zijde de mogelijkheid erkennen, om ook reeds in zulke jonge wichtjes de wedergeboorte te werken; en dat we alzoo in de onderstelling, dat ook zij den Heiligen Geest hebben, hun geen dag langer dan noodig is, het zegel der wedergeboorte, d. i. den heiligen Doop onthouden. Maar hier eindigt dan ook onze verplichting ten opzichte van zulke jong stervende wichtjes. Hen onderwijzen *kunnen* we nog niet.

——

En vraagt men dan ten slotte, waarom ons in de Heilige Schrift zoo bijna nooit over deze jong stervende uitverkorenen gesproken wordt, en waarom ons zoo niets geopenbaard is over de wijze waarop God de Heere ze tot de zaligheid leidt, dan ligt het antwoord voor de hand. Immers de Heilige Schrift is ons niet gegeven als een middel om onze nieuwsgierigheid te bevredigen, maar opdat we leeren zouden, den Heere onzen God te vreezen. En overmits de Heilige Schrift hiertoe alleen dienst kan doen bij hen die tot volwassen leeftijd opgroeien, en geen enkele uitwerking kan hebben op de jong stervende uitverkorenen, is het volkomen natuurlijk, dat de Heilige Schrift geheel is ingericht op de volwassenen, en *niet* op de kinderen die in de wieg sterven. De Heilige Schrift is aan *de Kerk* gegeven, en de Kerk heeft bij haar prediking alleen met dezulken te doen, die in staat zijn iets van het Woord te verstaan. Men catechiseert een kind niet, als het nog niet spreken kan. Eerst als het spreken gaat en verstaan leert, telt het voor de catechisatie en de predicatie mede. We zouden er dus niets aan gehad hebben, of we al allerlei geheimzinnige mededeeling ontvangen hadden omtrent hetgeen de Heere met zulke jong stervende personen doet. Daar heeft de kerk niets aan. Wat zij behoeft is een openbaring Gods voor hen die tot bewustheid komen. Ook op de catechisatie en bij de predicatie heeft de kerk dus alleen met deze laatsten te rekenen, en een prediking, die dit niet deed, maar zich verloor in allerlei bespiegeling over het lot der jong stervende kinderen, zou onnut en tegen de Heilige Schrift zijn. Staat er dus in Rom. 10, „dat men met het hart gelooft ter rechtvaardigheid en met den mond belijdt ter zaligheid," dan spreekt het vanzelf dat dit *niet* op die jong stervenden toepasselijk is. Zij hebben eer ze stierven *nooit* beleden, en hebben *nooit* een dadelijk geloof gehad. Toch zijn ze, zoo God ze had uitverkoren, uit de wieg den hemel ingegaan. Maar wie nu in de prediking de strengheid van Paulus' woord verzwakken wilde, en ging zeggen, dat deze eisch om te gelooven en te belijden niet zoo onverbiddelijk doorgaat, zou het Woord weerspreken. Immers voor personen die tot hun bewustheid gekomen zijn, gaat deze regel wel terdege onverbiddelijk door, en alleen tot de zoodanigen wordt in den dienst des Woords gesproken.

Maar wat noch in de prediking noch op de catechisatie gebeuren mag, is dat ge de zaak zoo gaat voorstellen, alsof voor de 50 procent die jong sterft, alle uitzicht op de zaligheid zou zijn uitgesloten. Daar heeft men te Dordrecht reeds tegen gewaakt, toen de Synode in 1619 beleed, dat godzalige ouders het beste van hun jong stervende kinderen hopen mogen. Want zonder dit nu al te sterk te drukken, spreekt de Synode hiermede toch het stille vertrouwen uit, dat de jonge kinderen der geloovigen, die uit de wieg naar de eeuwigheid worden afgeroepen, zoo al niet allen, dan toch voor verreweg het grooter deel tot Gods uitverkorenen behooren.

Er wordt dan ook in de gansche Heilige Schrift nergens één hard of onbarmhartig woord over zulke jonge kinderen der geloovigen uitgesproken. Eer integendeel wordt ons gezegd, dat God de Heere zich reeds uit den mond der zuigelingen lof heeft bereid, en met name wordt ons van één nog *ongeboren* kindeke letterlijk gezegd, dat het reeds met den Heiligen Geest vervuld was *van zijn moeders lijf aan*. Dit nu is een lichtstraal dien we hebben op te vangen. Er volgt toch uit, dat een kindeke, in zonde ontvangen, reeds eer het geboren wordt, den Heiligen Geest *kan* ontvangen, en heel de Doop der jonge kinderen drukt hier het zegel op.

——

Dan echter vloeit hieruit ook rechtstreeks voort, dat ge aan de waarheid tekort doet, zoo ge de wedergeboorte voorstelt als een feit, dat alleen op later leeftijd plaats grijpt, en bij een jong kind niet plaats grijpen kan. Het gaat toch niet aan, te zeggen dat de nog ongeboren vrucht van Elizabeth reeds in haar schoot vervuld was met den Heiligen Geest, en dit nog ongeboren kindeke toch voor te stellen als nog niet *wedergeboren*. Men kan toch niet tegelijk alzoo den Heiligen Geest hebben, en toch nog onwedergeboren zijn. Het ééne sluit het andere immers uit. Ge loopt dan ook groot gevaar, zoo ge deze daad der wedergeboorte in de kleine kinderen loochent, in de dwaling der Mennisten te vervallen, die de jonge kinderen „onnoozel" noemden, bijna evenals Rome dit doet. En dit nu mag niet, want zoodoende loochent ge alle erfschuld en het geboren zijn in dood en misdaden; iets wat geldt en gelden moet voor een iegelijk die uit een vrouwe geboren wordt. En geeft ge nu toe, gelijk ge wel moet, dat God de Heere deze wondere daad der wedergeboorte bij die uitverkorenen, die jong sterven, stellig nog in de wieg volbrengt, of ook reeds in moeders lijf, dan is er geen enkele reden denkbaar, waarom ge deze daad der wedergeboorte bij die andere uitverkorenen, die nog jarenlang op aarde leven blijven, *later* zoudt stellen. En dat te minder, daar toch een ieder die wedergeboren wordt, bij die wedergeboorte geheel lijdelijk verkeert, er niets van merkt, en er ook aan hem niets is te merken voor anderen. Toen Zacharias zijn kindeke Johannes in de wieg zag liggen, heeft hij niets hoegenaamd aan dit zijn kindeke kunnen ontdekken van de wedergeboorte die had plaats gegrepen. Op dien grond wil dan ook onze kerk, dat de kinderen der geloovigen van de kinderen der ongeloovigen door den heiligen Doop zullen worden afgezonderd, en zulks op grond *dat hun de Heilige Geest toekomt zoowel als den volwassenen*. Een uitdrukking, die Voetius, onze grootste theoloog, in zijn catechisatie op den Catechismus alzoo verklaart, dat zij ondersteld worden wedergeboren te zijn, en dus nog wel niet het *dadelijk* geloof, maar wel het geloofs*vermogen* te bezitten.

——

Over de *wedergeboorte* in engeren zin genomen, is hiermeê genoeg gezegd; en verreweg belangrijker voor Gods volk is de vraag, hoe God de Heere nu die uitverkorenen, die *niet* vroeg sterven, maar nog eenige jaren op aarde leven blijven, uit deze wedergeboorte tot geloof en bekeering brengt.

Slechts zij men op zijn hoede, dat men nooit deze wedergeboorte opvatte, gelijk de Dooperschen hiertoe neigden, als bestond de wedergeboorte in het inbrengen in de ziel van zeker nieuw iets. Want wel spreekt de Heilige Schrift van *een zaad Gods*, dat in ons daalt en eeuwiglijk in ons blijft, maar dit is uiteraard een beeldspreukige uitdrukking, om de geestelijke ontvangenis uit te drukken, waarvan de geestelijke geboorte het resultaat is. Het *is* en moet altoos *blijven: wedergeboorte*, zoodat het dezelfde persoon, hetzelfde ik blijft, maar nu *herboren*. Wel komt er dan met de wedergeboorte iets in den mensch dat vroeger niet in hem was, maar dat nieuwe is *God de Heilige Geest*. Een onwedergeboren persoon *mist* den Heiligen Geest; een wedergeborene *heeft* den Heiligen Geest. Doch deze Heilige Geest is niet een kracht, niet een levenskorrel, niet een geestelijke stof, maar *God zelf*. Was nu de mensch in zijn schepping *niet* op de inwoning van den Heiligen Geest aangelegd, zoo zou in de wedergeboorte zijn wezen moeten veranderd worden, of liever nog hij zou voor alle wedergeboorte onvatbaar zijn. Maar dit is *niet* zoo. De mensch is in zijn schepping naar den beelde Gods geschapen, en dus zóó geschapen, dat God de Heilige Geest woning bij hem *kan* maken. Is nu door de zonde deze Heilige Geest van hem gebannen, en ligt een onwedergeboren zondaar daardoor in den dood, dan spreekt

De martelaren.

LXXVII.

KORNELIS DE LESENNE.

Toen Kornelis De Lesenne, ook wel Kornelis van Gend genoemd, nog tot de Roomsche kerk behoorde, was hij hoefsmid, maar sints hij kennis gekregen had aan Gods Woord, en dit aan zijn hart geheiligd was, kreeg hij lust om zijn ambacht op zij te zetten en anderen in de kennis der waarheid naar de Schriften te onderwijzen. Doch toen de vijanden hiervan de reuk hadden, stelden zij eene vervolging tegen hem in. Hij verliet zijne geboorteplaats, in de nabijheid van Doornik, volgens sommigen Cauvin en volgens anderen Taufaine, en vluchtte naar Antwerpen, in die dagen het gewone toevluchtsoord der vervolgden in Rijssel, Doornik en Valenciennes, omdat de magistraat er de reformatie niet ongenegen was. Zijne vrouw en kinderen volgden hem. Ten einde in de stoffelijke behoeften zijns gezins te kunnen voorzien en tevens onbekend te blijven, koos hij het beroep van passementwerker. Intusschen bleef hij zich in de Heilige Schriften oefenen, zoodat hij velen door zijne belijdenis en uitlegging der waarheid ten zegen was. Bovendien had hij de gave van disputeeren. Meermalen kwam hij in gesprek met wederdoopers, die hij trachtte te overtuigen van dwalingen. Deze gaven bleven der kruiskerk van Antwerpen niet onbekend, zoodat zij, toen haar leeraar vertrokken en de beroepene nog niet gekomen was, onzen De Lesenne verzocht deze bediening op zich te nemen. Na zich van deze taak gekweten te hebben, noodigde de kerk te Doornik hem in 1562 haar te komen bezoeken. Hij ging daartoe op weg, vergezeld van eenige getrouwen. Op eenigen afstand van Doornik hield hij eene prediking, welke ook bijgewoond werd door eenige geloovigen van Doornik z. a. Varlut en Dayke. De vergadering werd door de vijanden ontdekt en overvallen. Een 25 à 30-tal, waaronder de genoemde mannen van Doornik, werd gevangen genomen en straks gestraft. De Lesenne gelukte het echter te ontvluchten, en kwam te Rijssel, waar hij door de gemeente tot dienaar des Woords geroepen werd. Rijkelijk werd deze dienst van den Heere gezegend, ongeloovigen werden bekeerd, onwetenden onderwezen, flauwhartigen versterkt. In korten tijd was aldaar eene bloeiende kerk, wier vergaderingen door mannen, vrouwen en kinderen in vrij grooten getale werden bezocht. Ook de praktijk der godzaligheid werd beoefend. Zoo betoonde de gemeente barmhartigheid niet alleen aan de huisgenooten des geloofs, maar ook aan de onwetenden, zoodat velen op deze wijze werden aangetrokken tot de kennis van Christus Jezus. Daar waren ook diakenen, godvreezende mannen en die goede getuigenis hadden, welke wekelijks aan de huizen der geloovigen gingen, om de giften voor de armen op te halen, terwijl zij tegelijk ieder vermaanden tot hunne roeping jegens de arme geloovigen.

Wat werd er dus veel genoten te Rijssel. Maar het duurde niet lang, want satan en zijne handlangers rustten niet. De gemeente werd verstoord en uit elkander gedreven. De Lesenne vluchtte naar Wezel, waar hij weer een ambacht ter hand nam, om er met de zijnen van te leven. Hij werd bombazijnwever. Tegelijk echter zocht hij de geloovige vluchtelingen in die stad op en vertroostte ze met Gods Woord. Eenigen tijd daarna liet hij zich door den heer Christophe van Leefdael, officier in dienst van den Prins van Oranje overhalen om bij hem te blijven als vermaner en leeraar des Evangelies onder zijne familie en bekenden. Met hem reisde hij naar Nederland. Na hier eenigen tijd vertoefd te hebben, keerde hij naar Wezel terug. Onderweg echter, in de nabijheid van Luik, werd hij gevangen genomen door de vijanden der waarheid, naar Luik gevoerd en daar, op grond van zijne belijdenis der Gereformeerde waarheid, ter dood veroordeeld. Tegelijk met hem werd zekere Mr. Karel Le Bran (Le Bray), geboortig van La Motte-au-Bois, gegrepen. Deze was vroeger advocaat te Oudenaarde geweest, maar na zijne bekeering Gereformeerd predikant geworden. Beiden, De Lesenne en Le Bran werden den 12den November 1568 te Luik opgehangen.

GILLES ANNIKE.

Gilles Annike woonde te Renaix met zijn gezin, ook nadat hij veranderd was en zich bij de Gereformeerden had gevoegd, zonder al te zwaren strijd. Toen hierin echter verandering kwam en de vervolging feller werd, begaf Gilles Annike zich op de vlucht naar Embden, de herberg van de Nederlandsche vluchtelingen om der waarheid wil. Van zijn familie volgde hem alleen zijn zoon, die ook gehuwd was. In het jaar 1568 keerden vader en zoon naar Vlaanderen terug, om hunne vrouwen te halen. Zoo geheim mogelijk kwamen de Annikes in Renaix en namen hun intrek bij zekeren Louis Meulen, een der geloovigen van de kerk aldaar. Niemand vermoedde, dat de vluchtelingen in de plaats teruggekomen waren. Doch ziet, wat gebeurt. Eenige vijanden der waarheid komen het huis van Louis Meulen voorbij, zien daarbinnen licht, loopen naar de deur, slaan haar open en nemen Gilles en Jan Annike, alsmede Louis Meulen gevangen. Hun aller lot was te voorzien. Zij werden alle drie veroordeeld, de vader om verbrand, de zoon en zijn vriend om onthoofd te worden, omdat zij de waarheid Gods beleden. Gilles Annike was de eerste, die naar de strafplaats werd gebracht. De priesters wilden hem een crucifix in de handen stoppen, maar hij weigerde, zeggende, dat hij alleen in God geloofde. Om hem te beletten tot het volk te spreken, staken zij hem een bal in den mond. Toen het vuur zijn lijk had verbrand, werd Jan Annike naar buiten gebracht. Met jeugdigen moed beleed hij zijnen Heere. Eenen zijner vangers ziende, riep hij hem toe, dat hij hem zijn dood vergaf. Toen deed de beul zijn werk en de martelaar werd onthoofd. Dit zelfde lot onderging Louis Meulen, omdat hij gastvrijheid had betoond aan zijne huisgenooten des geloofs.

De Gaay Fortman.

het vanzelf, dat de wedergeboorte in niets minder bestaan kan dan dáárin dat God de Heilige Geest weer tot hem inkeert en woning bij hem maakt.

Nu kan de Heilige Geest intusschen óók op allerlei *uitwendige* wijze met den zondaar in gemeenschap treden. Zoo was het een tijdlang bij Saul. Zoo was het bij de kunstgaven van Ahóliab en Bézaleël. Zoo was het en is het alle eeuwen door met alle ambtelijke gaven en charismata. Dit zijn ook gaven of werkingen van den Heiligen Geest, die aan een persoon, hij zij dan bekeerd of onbekeerd, worden meegedeeld niet om hem te zaligen, niet om hem van dood *levend* te maken, maar om hem te bekwamen voor 's Heeren dienst en hem tot een instrument in 's Heeren hand te stellen.

Doch natuurlijk met deze uitwendige gaven en werkingen van den Heiligen Geest heeft de wedergeboorte niets uitstaande. De wedergeboorte is heel iets anders. In de wedergeboorte huwt de Heilige Geest zich voor eeuwig aan de ziel des menschen. De Heilige Geest keert bij haar in om eeuwig bij haar te wonen. En wel niet lijdelijk bij haar in te wonen, maar bij haar in te wonen als haar Schepper en haar God. Vandaar dat de Heilige Geest, waar Hij alzoo wederbarend tot de ziel inkeert, om eeuwiglijk bij haar te blijven, die ziel niet aan zichzelf overlaat, maar de teugels aangrijpt om die ziel te leiden en te beheerschen; en wel haar alzoo aangrijpt, dat er een geheele *ommekeer* tot stand komt in haar neiging en aandrift, in haar innerlijke roerselen, in haar vermogens en eigenschappen. Want wel blijft dit alles in aard en wezen wat het vroeger was, maar de richting waarin ze zich bewegen, wordt in haar tegendeel omgezet. Wat drong, dreef en neigde *ten kwade*, dringt, drijft en neigt onder deze inwerking van den Heiligen Geest *ten goede*. Wat van God afging, neigt nu naar Hem toe. Wat drong naar zonde en Satan, dringt en perst nu van zonde en Satan af. En deze ommekeer grijpt plaats zoowel in den wortel van ons leven, als in onze vermogens, zoodat de werking van den Heiligen Geest tegelijk onze diepste levensvezel raakt, en tegelijk een ommekeer tot stand brengt in het *bewustzijn* van onze ziel.

Was nu de mensch zoo aangelegd, dat wat in den wortel van zijn wezen plaats grijpt ook terstond volgroeid en rijp naar buiten trad, zoo zou elk wedergeborene op hetzeltde oogenblik gelooven, zich bekeeren en belijden. Maar aldus is de aard des menschen niet. In het kindeke Calvijn scholen reeds toen hij in de wieg lag al de uitmuntende gaven en vermogens, die later in zijn geheiligde denkkracht en onweerstaanbare kracht van wil zijn uitgekomen; maar aan het *kindeke* Calvijn was van dit alles nog niets te bespeuren. Het kindeke Calvijn kon nog niet eens spreken, laat staan denken of wilskracht oefenen. Gods weg met den mensch is dus veeleer alzoo, dat Hij in het ontvangen en geboren kindeke wel de kiem, het zaad of den wortel van al deze gaven en vermogens inlegt, maar dat Hij deze gaven en vermogens nog lange jaren schuil laat blijven, om eerst later bij het opgroeien te laten uitkomen, wat Hij in het verborgene, in 's moeders schoot, in zulk een kindeke wrocht. En zoo nu ook gaat het bij de wedergeboorte toe. Ook daarbij houdt de Heere zich aan de ordinantie die Hij voor den mensch in de schepping gegeven had. Een ordinantie hierin bestaande, dat Hij eerst in het verborgene de gaven des Heiligen Geestes toebedeelt, en in die gave de kiem van het geloof; maar dat Hij hetgeen in het verborgene gewrocht werd, eerst nog schuilen laat, om het eerst later te doen uitkomen. Dit is geen afwijking van de Scheppingsordinantie, maar juist in overeenstemming met de ordinantie, die God in de schepping voor zijn menschenkind gaf. Juist dit echter dwingt ons, om ook naar tijdsorde de bekeering van de wedergeboorte af te scheiden. Wie niet wedergeboren is, kan zich niet bekeeren; maar wel kan het zaad der wedergeboorte lange jaren in uw ziel schuilen, zonder dat het in de bekeering opbloeit.

KUYPER.

„De helm der zaligheid"

> En neemt den helm der zaligheid.
>
> Efeze 6 : 17a.

Een *dienst*knecht des Heeren moet een *krijgs*knecht zijn.

Ondanks het: *Vrede op aarde*, dat door Gods engelenkoor over Bethlehems velden is uitgezongen, blijft het tot op de wederkomst des Heeren *een strijd op aarde*. »Ik ben niet gekomen om vrede te brengen," sprak Jezus tot zijn discipelen, »maar het zwaard."

Dit karakter van een strijder, dat elk kind van God dragen moet, is door Jezus' apostelen dan ook zoo ernstig opgevat, dat ze ons, zelfs breedvoerig, geheel de *wapenrusting* teekenen, waarin de Christen behoort op te treden, om »altoos sterken wederstand te doen" en te overwinnen ten einde toe. En als Jezus op Pathmos aan Johannes verschijnt, legt hij nogmaals op dit strijdend karakter van zijn aardsche kerk zoo vollen nadruk, dat het in zijn vermaan aan elk der zeven kerken van Klein-Azie telkens heet: »Wie *overwint*, hem zal ik geven, 'tzij dan te eten van den boom des levens, 'tzij om een pilaar te worden in den tempel mijns Gods."

Nu teekent met name de apostel Paulus ons die wapenrusting in het beeld van een Romeinsch soldaat, geharnast om de borst, met het schild in de ééne en het zwaard in de andere hand, en op het hoofd gedekt met een geduchten helm, waar speerstoot noch zwaardslag doorheen drong.

Dat beeld schetst de apostel ons in forsche, manlijke trekken, als van een Christenheld, die op dood en leven strijdt met den Vorst der duisternis. Een beeld dat men in al zijn kloekheid en verheven schoonheid moet bewonderd hebben, om al de lafheid in te zien van het caricatuur dat ons het Leger des heils ervan biedt.

De krijgsknecht des Heeren moet, zoodra het op de teekening aankomt, altoos *beeld* blijven, en wie dit in een rood of blauw pakje op tamelijk kinderachtige wijze na gaat bootsen, moge de ijdelheid prikkelen en opzien baren, maar maakt zich op heilig terrein belachelijk en verderft iets van de majesteit der Heilige Schrift.

——

Doch evenzeer hebt ge u te wachten voor de ontleedkunde van uw verstand, die er op uit is, om elken afzonderlijken trek in zulk een beeld te ontleden.

De krijgsknecht dien Paulus ons teekent is en blijft een afgewerkt en afgerond beeld, dat in zijn geheel overzien moet worden, en alleen in zijn geheelheid den vollen, aangrijpenden indruk op uw hart kan maken.

Ge ziet dan als voor oogen dien Romeinschen soldaat, die geen moeite gespaard heeft om zich te oefenen; die geen kosten ontzag om zich naar den regel der vechtkunst te wapenen; en aldus uitgerust en uitgedost ziet ge hem met iets van den moed der leeuwen in het oog, de banier volgen die vooruit wordt gedragen, en straks, als de vijand opdaagt, tegen dien vijand het zwaard opheffen, om liever zelf te sterven, dan dat hij zijn veldheer beschamen zou.

En zoo nu moet ook de strijd des Christens op aarde zijn. Niet gelijk zoo menigeen, die het beeld van den Christenstrijder bij de schutterij ten plattelande schijnt te zoeken, en deswege niets doet om zich te oefenen, te wapenen of te dekken, en wel levenslang op de lijst der Christenen staat, maar zonder ooit zich in den harden strijd gewaagd te hebben, of immer het heldenvuur zich te hebben voelen gloeien in de borst.

Een Christenstrijder moet niet alleen *liefde*, maar ook *haat* kennen. *Liefde* voor zijn hemelschen Veldheer, maar ook *haat* tegen zonde en Satan; en wie nog nimmer iets van deze energie van den haat in zijn ziel voelde opwaken, heeft ook nog nimmer de volle spankracht der liefde genoten.

Herlezing van wat onze Heidelberger over de bekeering zegt, doet zelfs ernstigen twijfel rijzen, of het in zoo slappe, matte ziel wel ooit tot deugdelijke, daadwerkelijke bekeering kwam.

——

Maar al ontleden en splitsen we het beeld van den Christenstrijder niet, toch is het niettemin plicht, dat we ons rekenschap geven van de apostolische combinatie. Zoo hier, dat de apostel *den helm* combineert met *de zaligheid*.

Hij doet dit twee malen. Eens in het woord dat boven deze meditatie staat, en eens in zijn brief aan de kerk van Thessalonica (1 Thess. 5 : 8).

Die bijeenvoeging van *den helm* met de *zaligheid* is dus opzettelijk; is wel doordacht; en de Schrift wil dat we hier op merken zullen.

Wat doet nu *de helm?*

Antwoord: De helm dekt het hoofd, en daarmee het eêlste en teederste deel van ons lichaam, waarin heel onze persoon tot uiting komt. Als er twee handgemeen zijn, trekt zich de woede waarmee ze op elkander aanvallen in het hoofd zaam, tintelt in beider oog, schreeuwt uit beider mond, en ze weten het, dat zoo het hoofd geraakt wordt, de kamp voor hen uit, en de strijd verloren is.

Nu nog is het bij de Turken de gewoonte, als ze uit den krijg wederkeeren, afgehouwen koppen van den vijand in triomf mee te voeren.

De helm is in het twee-gevecht dus de bedekking en de beschutting van het gewichtigste onzer geheele persoonlijkheid. Zonder helm is de strijder in een tweekamp weg.

En zoo duidt derhalve de apostel hier aan, dat tot allen strijd onbekwaam, en in den strijd aan oogenblikkelijk doodsgevaar blootgesteld is, al wie zich in den strijd met zonde en Satan vermengt, zonder gedekt te zijn *door de zaligheid*.

——

Wat is nu hier onder *de zaligheid* te verstaan, die voor den Christen zijn moet wat *de helm* is voor den strijder?

Dat zegt u 1 Thess. 5 : 8, waar het heet: »En tot een helm *de hope* der zaligheid"; mits ge nu dat *hope* maar Schriftuurlijk opvat, niet als een onzeker uitzicht, maar juist omgekeerd, als een vaste, onverwelkelijke en onbevlekkelijke hope, die met de zekerheid der erfenisse volkomen gelijk staat.

De helm van den Christenstrijder is dus niets anders noch minder, dan zijn ontwijfelbare en onverwrikbare *geloofsverzekerdheid*.

Ge moet als kind van God verzekerd, ja, ten volle verzekerd zijn van uw staat, als verloste door het bloed uws Heilands.

Ge moet geen oogenblik behoeven te aarzelen, om, als er van Gods uitverkorenen gesproken wordt, met eindeloozen dank in uw hart te jubelen: »waarvan ik door Gods genade er één ben."

Niet de angstige vraag der bekommering: „Zou ik er toe behooren?", maar de juichkreet die alle hemelen doorgalmt: „Wij *weten*, dat wij uit den dood overgegaan zijn in het leven."

Zeker weten: Het is voor mij volbracht. Al mijn zonden zijn in de diepte der zee geworpen. Niet van de wereld meer, maar een kind van mijn God. Met een *Abba*, lieve *Vader*, dat God de Heilige Geest zelf uit het diepst onzer ziel naar de lippen drijft.

Een soldaat, die op het oogenblik dat de strijd uitbreekt, nog vragen moet: »Hoor ik wel bij die heilige banier? Ben ik wel door mijn veldheer aangeworven?" en zich nog afpijnt met de vraag of hij misschien een indringer is, kan geen heldenmoed in zijn spieren uitgieten, en is geslagen en overwonnen, eer nog de kamp recht aanving.

——

Een »bekommerde" gelijk men deze aarzelende, altoos zoekende, immer met angst bevangene zielen noemt, kan niet strijden, en doet dan ook feitelijk in den grooten strijd, die voor Jezus is aangebonden, nooit meê.

Iets wat natuurlijk niet zeggen wil, dat iemand over zijn bekeering dan maar heen moet stappen; het grijpen der zaligheid een lichte zaak moet achten; en gelijk men wel eens zegt, dan maar op *gestolen* goed vertrouwen moet.

Zoo zondige luchthartigheid heeft Paulus nooit gewild. Bij hem is het altoos diepe ernst. Het moet waarheid, volle waarheid in het binnenste zijn.

Maar dit wil de apostel, dat ge in zoo halven toestand niet zult blijven hangen. Dat ge in het wiegelend ziekelijke van zulk een bekommering geen stil vermaak zult hebben. Maar dat ge uw oog geen sluimering en uw ziel geen rust zult gunnen, eer deze diepste aller vragen voor u tot volkomen zekere oplossing is gekomen.

Ge moogt niet jaar in jaar uit *dien helm der zaligheid* op tafel voor u laten staan, om u gemoedelijk in den aanblik van dien helm te verlustigen.

Die helm moet met beide handen aangegrepen. Die helm moet aangepast, moet u op het hoofd gedrukt, en op uw hoofd vastgebonden worden.

Wie den helm op heeft ziet hem niet, en wie er nog op staart wordt er niet door gedekt.

En zoo nu is het ook hier.

Wanneer ge u helden Gods als Jesaia of Jeremia, Paulus of Petrus, Luther of Calvijn denkt, als van dag tot dag tobbende over de vraag of ze wel uitverkoren waren, dan voelt ge terstond dat ze geen strijders voor Gods eer hadden kunnen zijn.

Want wel hebben ook deze mannen soms bange oogenblikken van twijfelmoedigheid gekend. Denk maar aan een Jeremia toen het als een vuur in zijn beenderen werd, of aan een Paulus toen hij Romeinen VII schreef.

Maar die twijfelmoedigheid duurde bij deze helden Gods slechts een oogenblik. En dan roept Jeremia weer uit: »Ik vermoeide mij om te verdragen, maar ik kon niet. Gij, Heere, hebt vermocht", en jubelde Paulus aanstonds weer: »Ik dank God door Jezus Christus *mijnen* Heere."

Dan drukten zij zich den helm der zaligheid weer op het hoofd. Dan voelden ze zich door hun uitverkiezing met zijn genade gedekt en redeneerden er niet meer over.

En dan beefde Satan voor deze onverwinlijke strijders des Heeren, en viel Goliath door den steen uit den slinger getroffen, in schande en schaamte op het slagveld neer.

En zoo nu is het ook onder ons.

Gesprek en prediking, vermaan en catechisatie, ontmoeting en onderling verkeer, het moet alles in de eerste plaats strekken, om te maken dat *de helm der zaligheid* niet langer als een begeerlijk goed ons tegenglinstere, maar ons stevig op het hoofd zij gedrukt.

Dan zullen de helden, en niet minder de heldinnen, ook onder ons weer opstaan.

En dan zal er ook in ons midden weer een sprake uit eigen geestelijke ervaring uitgaan: »Ik vermag alle dingen door Christus die mij kracht geeft."

KUYPER.

Amsterdam, 27 Nov. 1891.

Nu December in het land komt, is langer uitstel in zake de *Premie* ons niet mogelijk.

We *moeten* thans het aantal exemplaren voor den druk bepalen.

Uiterlijk met 1 Januari 1892 wordt met den druk aangevangen, en wie vóór *medio* December nog nalatig bleef in het opzenden van zijn verzoek, om één of twee exemplaren van de Premie te erlangen, zal het dus niet aan ons, maar aan zich zelven te wijten hebben, indien later blijkt, dat aan zijn verzoek niet meer kan worden voldaan.

De minder onvriendelijke toon, die in de laatste weken, in enkele Synodale bladen met betrekking tot de Doleerenden wordt aangeslagen, is ons niet onwelkom.

Wel waant men dit.

Er zijn er toch die achten dat wij er belang bij hebben, om de vijandschap tegen de Synodalen zoo fel mogelijk te laten branden, om als het vuur terdege knettert te beter onzen slag te slaan.

Maar wie zoo spreken, verstaan onze bedoeling niet.

Plicht en onafwijsbare roeping blijft het o. i. om onverbloemd en onverdroten telkens weer voor onze broederen onder de Synodale organisatie duidelijk te maken, dat ze een onhoudbaar standpunt innemen, en slechts door drogredenen kunnen berusten in het feit van de Synodale organisatie en pogen deze organisatie met hun belijdenis van den Christus Gods in overeenstemming te brengen.

Wat men ons wel eens voorsloeg: „Handel dan desnoods zelf, gelijk ge meent te moeten doen, maar laat ons met rust, en zwijg voortaan over de Synodalen", is volstrekt onaannemelijk.

Dat ware de Kaïns-tactiek: *Ben ik mijns broeders hoeder?*

Juist omdat we op deze broederen betrekking gevoelen, als mét ons belijders van eenzelfden Heere en Heiland, mógen we niet aflaten van wat de broederlijke liefde ons oplegt.

Als er vijf broeders in een gezin zijn, waarin het slecht en roekeloos toegaat, en na veel klagen is één van de vijf eindelijk er toe gekomen, om te breken met de slechte usantiën van dat gezin, dan mag hij niet zeggen: „Ik ga vrij uit, ziet gij andere vier voor u zelven toe"; maar dan eischt zijn plicht dat hij ook die andere vier gedurig tot betoon van meer veerkracht, en tot een andere inrichting van hun leven prikkele.

Dit is eenvoudig het uitvloeisel van den algemeenen regel *der liefde*. Wie anders handelt, schiet te kort in plichtsbetrachting. En op elk ander terrein geeft een ieder dit dan ook voetstoots toe.

Een overtuigd Synodaal, die metterdaad acht, dat wij met in doleantie te gaan, te kort hebben gedaan aan de eenheid der kerk, is evenzoo verplicht ons dit punt gedurig voor de conscientie te leggen, opdat wij dit vraagstuk steeds helderder zouden indenken, en ons rekenschap geven van de toestanden waarin breken met de organisatie *plicht*, en die andere waarin breken *ongeoorloofd* is.

Maar wat *niet* hoeft en *niet* mag is, dat men dit doe op een toon en op een wijze, die bitterheid en vijandschap in plaats van liefde verraadt.

Zekerlijk moeten we ook tegenover niet-belijders, die niet onze broederen zijn voor de eere van onzen Heiland opkomen; maar als we ons tot hen richten die onder de Synodale organisatie verbleven, maar toch met ons een zelfde hope der zaligheid koesteren, moet niet de toorn, maar de drang der liefde ons woord bezielen.

Dat zijn we aan onzen Heere, aan den Christennaam en aan elkander verschuldigd, vooral opdat de tegenstanders de eere der Christelijke religie niet lasteren om onzentwil.

En daarom nu deed het ons zoo hartelijk genoegen, dat met name de *Wag.* zoo onverholen uitsprak, dat ze ten deze terug wilde keeren tot betere paden.

Want al was het niet wel te voorkomen, dat in de eerste hitte van den strijd, vaak harde woorden vielen, toch moet dit kwaad uitgebannen, zoodra het opgewaaide stof weer gezonken is.

1886 ligt nu bijna vijf jaren achter ons.

De ure der verbittering is lang genoeg geweest.

Laat er thans dan een zachter stemming, een edeler gevoelen bovenkomen; zij dit zoo aan onzen kant en bij onze andersdenkende broederen.

In het minst niet om laffelijk de geschillen toe te dekken, of de waarheid te bemantelen, of ook maar te zwijgen over wat ons verdeelt.

Laat van beide zijden, degelijker zelfs dan duaver, het standpunt waarop men zich plaatst uiteengezet en bestreden of verdedigd worden; mits onder de autoriteit van Gods Woord.

En geschiede dit dan in zien nobelen toon, op die zoekende en winnende wijze, waarbij men over en weer gevoelt, dat niet de lust om zeer te doen, maar om te overtuigen en de waarheid te doen zegevieren tot spreken dringt en aandrijft.

Humor behoeft daarom niet altoos te zijn buitengesloten.

Al te prikkelbaar en te fijngevoelig moet men ook niet wezen.

Alleen maar laat deze strijd, hoe diep tot op de beginselen ook doorgaande, een strijd in den naam van Christus wezen.

Onder de Synodale Organisatie der „vaderlandsche kerk" begint men al meer in kerkelijke vergaderingen aan *politiek* te doen.

Zoo las men dezer dagen weer in onderscheidene bladen dit bericht omtrent een politieke bespreking op een classis gehouden.

In de vergadering van de Amsterdamsche classis der Ned. Herv. kerk is door Ds. Van Roggen, van Sloten, een voordracht gehouden over *De roeping van den Hervormden Christen in betrekking tot de hedendaagsche politieke partijen.*

De heer Van Roggen kwam tot de conclusie, dat de Hervormde Christen zich bij geen der politieke partijen kan aansluiten.

»We hebben een politiek blad noodig, dat de belangen der Hervormde kerk bevordert. Daarvoor is talent en geld genoeg. Het blad zal zelfs een voordeelige geldbelegging zijn.

Dr. Hoedemaker deelt mede, dat hem *f* 20,000 is aangeboden voor de oprichting van zulk een blad. Maar de eerste vraag is: Wat zal ons beginsel moeten wezen? 1. De Kerk onafhankelijk van den Staat en de Staat onafhankelijk van de Kerk? 2. De Kerk is in den Staat; niet omgekeerd de Staat in de Kerk. 3. De Kerk is een goddelijke instelling, niet een vrije godsdienstige vereeniging. 4. De Staat moet de Kerk beschouwen als een publiek en rechtelijk lichaam. 5. De Staat heeft de zorgplicht, den waren godsdienst niet alleen te erkennen, maar ook te bevorderen. 6. De Staat moet uitroeien allen valschen godsdienst, volgens art. 36 der Nederlandsche geloofsbelijdenis, altijd *indien het nuttig en mogelijk is.*

Ds. Hogerzeil begrijpt niet, hoe de Staat in dezen tijd zal uitmaken wat de ware religie is en hoe die is te handhaven. Hij zou wel een Gereformeerden Staat wenschen, maar die is er nu eenmaal niet."

En later meldde het *Predikbeurtenblad* desaangaande nog nader:

»Bij de bespreking van de vraag naar de verhouding, waarin de Hervormde Christen behoort te staan tot de tegenwoordige politieke partijen, werd algemeen de noodzakelijkheid gevoeld van de oprichting eener Protestantsche Kiesvereeniging en de stichting van een dagblad, welks strekking het best door den naam van *Hervormde Tijd* kan aangeduid worden."

Er kan alzoo over het feit geen twijfel rijzen.

Er wierd een *kerkelijke* vergadering gehouden; op deze kerkelijke vergadering zijn de politieke aangelegenheden besproken; en zelfs is op deze kerkelijke vergadering het denkbeeld geopperd, om de kerkelijken bij de stembus te organiseeren.

Hoe nu én deze „vaderlandsche kerk" én de heeren die dit politieke spel op deze kerkelijke vergaderingen dreven hun kerkelijk leven almeer in strijd doen geraken met de Gereformeerde beginselen, blijkt het best, zoo men art. 30 van de Dordsche Kerkenordening opslaat, waar o. a. ook van de *classicale* vergaderingen gezegd wordt:

> »In deze samenkomsten sullen *geen ander dan kerkelijke saken* en 't selve op kerkelijke wijze gehandelt worden."

Deze uitspraak laat aan duidelijkheid niets te wenschen over; en het is buiten kijf, dat deze bepaling uitsluitend gemaakt is, om de bespreking van allerlei *politieke* aangelegenheden uit de classis te weren.

Deze bepaling kwam dan ook reeds evenzoo in de redactie van 1586 voor.

Te 's-Gravenhage toch stelde de Synode in art. 27 eveneens vast:

> »In deze 't samenkomsten sullen *geen andere dan kerkelijke saken* en 't selfde op kerkelijke wijze gehandeld worden."

En zoo kan men al terug gaan.

Ook te Middelburg in 1581 heette het in art. 21:

> »In deze 't samenkomsten sullen *geen andere dan kerkelijke saken*, en dezelve op kerkelijke wijze gehandelt worden."

Het is dus ééne machtige stem, die ons uit alle Gereformeerde kerkvergaderingen tegenklinkt, en die stem maant, dringt en verordineert, dat ge allereerst toe zult zien, dat ge op uw *kerkelijke* vergaderingen u niet vergaapt aan politiek dilettantisme.

Thans echter zijn deze heeren reeds zóó ver van het a b c der Gereformeerde beginselen af gaan staan, dat ze van de politiek een hoofdschotel op het menu hunner kerkelijke vergadering gaan maken.

En dat nog al onder het voorgeven, alsof ze hiermee tot de Gereformeerde lijn terugkeeren.

Men moet toch maar leep en oolijk zijn.

Opmerkelijk is het, dat bij zulke enormiteiten, waartegen Erasmus, zoo hij nog leefde, een liedeke op de *laus stultitiae* zou neuriën, altoos de nar in het spel komt.

Wat de Engelschen noemen „the fool".

Op ons althans maakt Dr. Laurillard, toen hij met een strak en ernstig gezicht *zulk* een vergadering zat te presideeren, wel eenigzins den indruk van harlekijn met de bellenkap.

Van den heer Ds. Nierstrasz afscheid nemende, komen we thans van zijn particulier geval tot de *algemeene* stelling, dat de verbreking van de saamwerking tusschen de geloovige Protestanten op staatkundig en maatschappelijk gebied metterdaad haar dieper oorzaak vindt in de afwijking van de leer en van de belijdenis onzer vaderen bij meer dan één van onze dusgenaamd geloovige predikanten.

Hiermee bedoelen we niet, dat bijna elk predikant op een of ander punt zich wel eens vergist of een valsche conclusie trekt. Dit toch overkwam ook wel aan onze vaderen, en is uitsluitend het gevolg van veler gebrekkige opleiding.

Bijna alle Gereformeerde predikanten, die hun opleiding te Utrecht of te Leiden ontvingen, hebben aan de daar bestaande hoogescholen allerlei historische en critische geleerdheid opgedaan, die hun letterlijk *niets* geeft voor hun ambtelijk werk, en zijn voor dat ambtelijk werk geheel in het duister gelaten.

Prijs en lof verdienen daarom deze mannen, dat ze, na volbrachte studie, *nog eens* zijn gaan studeeren, en zich zoo goed zoo kwaad het ging, in de leer en de belijdenis onzer vaderen hebben ingezet.

Doch natuurlijk, dat bleef altoos gebrekkig en was niet op de wetenschappelijke hoogte.

Vandaar veel spraakverwarring; vaak vergissing; soms grappig mistasten.

Neen, het verschil, de afwijking, de oppositie die we thans op het oog hebben, raakt *den wortel der zaak*.

In de dagen onzer vaderen is hier strijd gevoerd, eerst met Rome; maar, toen die strijd uitgestreden was, ook met de Socinianen en Arminianen, om tegenover deze beiden de waarheid der Gereformeerde belijdenis te maintineeren. En hoe verouderd nu ook die beide namen schijnen, toch is metterdaad ook nu nog de strijd der Gereformeerden, in het wezen der zaak geen andere, dan dien onze vaderen met Socinianen en Arminianen gestreden hebben.

Socinianen heette toen de man, die in hoofdzaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreidde over *het vermogen der menschelijke rede;* en Arminiaan was de theoloog, die in hoofdzaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreidde over *het vermogen van den menschelijken wil.*

De strijd liep alzoo over de beide principieele levensuitingen van de menschelijke persoonlijkheid in zijn *rede* en in zijn *wil;* en feitelijk loopt de strijd daarover ook thans nog.

Onder de Socinianen en Arminianen had men zeer vrome, vroede, kundige en eerlijke mannen, maar ze leerden valsch. En deswege hebben onze vaderen hen zonder sparen, onverbloemd en rusteloos bestreden, teneinde tegenover hun valsche leer de leer der waarheid te bevestigen.

Gereformeerd was het om over de *rede* en den *wil* zóó te leeren, als Gods Woord dit eischte; en wie daarvan afweek, hetzij in zake de *menschelijke rede*, hetzij in zake den *menschelijken wil*, of ook van *beide*, die werd door hen als Sociniaan of Arminiaan weerstaan en gebrandmerkt.

Beiden deden aan de eere van God en van zijn Woord te kort, en daarom *moest* wie God naar zijn Woord vreesde en dienen wilde, hen tegenstaan en bestrijden.

En zoo is het ook thans weer.

Immers het feit kan niet geloochend, dat juist op *deze beide punten* ook de geloovige, niet-Calvinistische, leeraars van thans, weer evenals hun geestelijke voorvaderen, in strijd met de *waarheid* leeraren.

Onwaarheid omtrent de *menschelijke rede.*

Onwaarheid omtrent den *menschelijken wil.*

Ons gewone volk drukt het dus nog niet zoo onjuist uit, als het rondweg verklaart, dat de Socinianen en Arminianen weer op den kansel staan.

Uitdrukkingen die volstrekt niet gebezigd worden als scheld- of schimpnamen, want de Sociniaan Vorstius was een algemeen gevierd man, en Episcopius was een niet minder gevierd Arminiaan.

Slechts wordt hierdoor uitgedrukt, dat er niets nieuws onder de zon is. En gelijk het weinig moeite kost aan te toonen, dat Origenes nog in onze straten omwandelt en de Gnostieken nog het woord onder de levenden voeren, evenzoo is het goed, duidelijk te doen uitkomen, dat dezelfde dolingen van het menschelijk hart, die in de dagen onzer vaderen tot Socianerij en Arminianerij voerden, ook nu weer onder ons werken, en dat bij anders soms zeer vrome en vroede mannen.

Zoo voelt men de historische eenheid. Eenheid van waarheid en eenheid van dwaling, en daardoor eenheid van strijd.

En zoo is het dan ook volkomen natuurlijk, dat alle Sociniaansche en Arminiaansche predikanten in onze dagen, weer even